

คำอธิบายสรุปสาระสำคัญ
พระราชบัญญัติการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๓

ก. ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของกฎหมาย

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๕ เห็นชอบให้จัดตั้งรัฐวิสาหกิจภายใต้การกำกับของนายกรัฐมนตรีเพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานโครงการระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จึงได้มีการตรา “พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน พ.ศ. ๒๕๓๕” โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พ.ศ. ๒๕๓๖ ซึ่งต่อมาปรากฏว่า พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวมีบทบัญญัติไม่เพียงพอต่อการจัดทำ จัดการและการให้บริการขนส่งมวลชนด้วยระบบรถไฟฟ้า รวมทั้งการดูแลรักษาความปลอดภัยสาธารณะ ทำให้องค์การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนมีข้อจำกัดในการใช้อำนาจตามกฎหมายและไม่สามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับการขนส่งมวลชนโดยระบบรถไฟฟ้าได้ทวีความจำเป็นยิ่งขึ้นมาก

จึงได้มีการตรา “พระราชบัญญัติการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๓” เพื่อจัดตั้ง “การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย” เรียกโดยย่อว่า “รฟม.” โดยปรับปรุงอำนาจหน้าที่จากองค์การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนเดิมให้สามารถดำเนินกิจการรถไฟฟ้าให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองความปลอดภัยของกิจการรถไฟฟ้าและคนโดยสารรถไฟฟ้า มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจภายใต้การกำกับของนายกรัฐมนตรี ซึ่งต่อมา พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้มีการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ และได้โอนอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีในส่วนของการกำกับดูแลการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทยมาเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

ข. ขอบเขตการใช้บังคับของกฎหมาย

๑. หน่วยงานของรัฐ

การให้มีผู้แทนจากหน่วยงานของรัฐต่างๆ มาเป็นคณะกรรมการ รฟม. หรือกรณีหน่วยงานของรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการอันเป็นสาธารณูปโภคมีความจำเป็นต้องปกเสาะ พาดสาย วางท่อ หรือกระทำการใดๆ ภายในเขตรบบรถไฟฟ้า ให้หน่วยงานของรัฐทำความตกลงกับผู้ว่าราชการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้ว่าการก่อน

๒. นิติบุคคลไทยซึ่งเป็นผู้รับสัมปทาน

การกำหนดคุณสมบัติของผู้รับสัมปทาน การดำเนินกิจการรถไฟฟ้าของผู้รับสัมปทาน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหรือจัดหาตามสัญญาสัมปทาน หลักเกณฑ์ในการเพิกถอนสัมปทาน

๓. ประชาชน

๓.๑ รongรับสิทธิของประชาชน เช่น ในกรณีที่พนักงาน รฟม. หรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงาน รฟม. สำรวงพื้นที่เบื้องต้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองหรือผู้ทรงสิทธิอื่น บุคคลนั้นมีสิทธิเรียกเงินค่าเสียหายจาก รฟม. ได้ การจัดทำมีการประกันความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิตและร่างกายของคนโดยสาร การจัดทำมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนโดยสารโดยเฉพาะคนทุพพลภาพ คนสูงอายุ และเด็ก สิทธิในการร้องเรียนของคนโดยสารหรือบุคคลอื่นที่อยู่ในเขตรบบรถไฟฟ้าได้รับความเดือดร้อนจากการดำเนินกิจการของ รฟม. หรือผู้รับสัมปทานต่อคณะกรรมการ รฟม.

๓.๒ มีบทกำหนดโทษสำหรับประชาชนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น คนโดยสารไม่ชำระค่าโดยสารตามที่ประกาศกำหนด คนโดยสารหรือบุคคลอื่นที่อยู่ในเขตระบบรถไฟฟ้าฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน การรักษาความสงบเรียบร้อย ความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเขตระบบรถไฟฟ้า

ค. สรุปสาระสำคัญของกฎหมาย

พระราชบัญญัติการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๓ มีบทบัญญัติทั้งหมด ๙๓ มาตรา แบ่งออกเป็น ๘ หมวด ในส่วนแรกได้กำหนดบทนิยามของถ้อยคำหรือข้อความที่ใช้ในพระราชบัญญัติ (มาตรา ๔)

๑. การจัดตั้ง ทุน และทุนสำรอง

ให้จัดตั้ง “การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย” ขึ้น เรียกโดยย่อว่า “รฟม.” ลักษณะของตราเครื่องหมาย รฟม. เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา ๖)

รฟม. เป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจการรถไฟฟ้าในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมทั้งจังหวัดอื่นตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และจัดทำโครงการและแผนงานเกี่ยวกับกิจการรถไฟฟ้า และดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับกิจการรถไฟฟ้า และมีอำนาจกระทำการภายในขอบแห่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว (มาตรา ๗ และมาตรา ๘)

ทุนของ รฟม. ประกอบด้วย เงินและทรัพย์สินตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ (มาตรา ๑๐) มีเงินสำรอง ทั้งที่เป็นเงินสำรองธรรมดา และเงินสำรองเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งจะนำออกใช้ได้ก็แต่โดยมติของคณะกรรมการ (มาตรา ๑๑) โดยทรัพย์สินของ รฟม. ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี (มาตรา ๑๒)

๒. คณะกรรมการและผู้ว่าการ

ให้มี “คณะกรรมการการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย” ประกอบด้วย ประธานกรรมการ กรรมการผู้แทนหน่วยงานของรัฐ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ว่าการ รฟม. เป็นกรรมการและเลขานุการ โดยคณะรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนด และอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๓ ปี (มาตรา ๑๓ – มาตรา ๑๖)

คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่วางนโยบายและควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่งกิจการของ รฟม. รวมถึงการออกข้อบังคับในเรื่องที่กำหนด มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือที่ปรึกษาเพื่อดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดของ รฟม. (มาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๙)

คณะกรรมการเป็นผู้แต่งตั้งและกำหนดอัตราเงินเดือนของผู้ว่าการโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี โดยผู้ว่าการต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนด มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๕ ปี (มาตรา ๒๐ – มาตรา ๒๒)

ผู้ว่าการมีหน้าที่บริหารกิจการของ รฟม. มีอำนาจบังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้าง และต้องรับผิดชอบต่อคณะกรรมการในการบริหารกิจการของ รฟม. โดยผู้ว่าการมีอำนาจบรรจุ แต่งตั้ง ถอดถอน เลื่อน ลด ตัดเงินเดือนหรือค่าจ้าง ลงโทษทางวินัย ตลอดจนให้พนักงานและลูกจ้างออกจากตำแหน่งตามข้อบังคับ มีอำนาจวางระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และกำหนดเงื่อนไขในการทำงานของพนักงานและลูกจ้าง ผู้ว่าการเป็นผู้แทนของ รฟม. ในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก (มาตรา ๒๔ – มาตรา ๒๗)

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติ ประธานกรรมการ กรรมการ ผู้ว่าการ และพนักงาน เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา ๓๐)

๓. การจัดสร้างระบบรถไฟฟ้า

๓.๑ การวางแผนสำรวจ และออกแบบเบื้องต้น

ให้ รฟม. เสนอขอความเห็นชอบแผนงานการกำหนดเส้นทางหรือโครงการที่จะจัดสร้างกิจการรถไฟฟ้าต่อคณะกรรมการจัดระบบการจราจรทางบก เพื่อเสนอความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี โดย รฟม. มีอำนาจสำรวจพื้นที่เบื้องต้นเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพพื้นที่เพื่อจัดทำโครงการฯ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด แต่หากก่อให้เกิดความเสียหาย เจ้าของหรือผู้ครอบครองหรือผู้ทรงสิทธิอื่นมีสิทธิเรียกเงินค่าเสียหายจาก รฟม. ได้ ในกรณีไม่พอใจในจำนวนเงินค่าเสียหายที่ รฟม. กำหนด มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาล (มาตรา ๓๒ – มาตรา ๓๔)

๓.๒ การใช้อสังหาริมทรัพย์เพื่อกิจการขนส่งมวลชน

กรณีไม่จำต้องได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการจัดหาอสังหาริมทรัพย์เพื่อกิจการขนส่งมวลชน กรณีมีความจำเป็นต้องได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ (มาตรา ๓๕)

การกำหนดที่ตั้งหรือจุดขึ้นลงสถานีรถไฟฟ้า ให้ รฟม. คำนึงถึงความเหมาะสมทางเทคนิค ความปลอดภัย ความสะดวก และค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง โดย รฟม. อาจพิจารณาอนุญาตการเชื่อมต่อสถานีรถไฟฟ้า ทางเดินคนโดยสาร หรือทางเข้าออกสถานีรถไฟฟ้า กับอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น โดยกำหนดเงื่อนไขหรือผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ รฟม. หรือไม่ก็ได้ (มาตรา ๓๖)

๓.๓ การบำรุงรักษาและการป้องกันอันตรายระบบรถไฟฟ้า

ให้ รฟม. กำหนดเขตระบบรถไฟฟ้าเพื่อประโยชน์ในการบำรุงรักษาและความปลอดภัยของระบบรถไฟฟ้าและความปลอดภัยของบุคคลที่อยู่ในเขตระบบรถไฟฟ้า และมีอำนาจกำหนดบริเวณใกล้เคียงกับเขตระบบรถไฟฟ้าเป็นเขตปลอดภัยระบบรถไฟฟ้า ซึ่งภายในเขตปลอดภัยดังกล่าว รฟม. มีอำนาจประกาศกำหนดเงื่อนไขการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่จะมีผลกระทบต่อระบบรถไฟฟ้า และมีอำนาจดำเนินการเพื่อป้องกันอันตรายหรืออุปสรรคต่อระบบรถไฟฟ้าตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ (มาตรา ๓๗ – มาตรา ๔๐)

๔. สัมปทาน

รฟม. โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจให้สัมปทานกิจการรถไฟฟ้าทั้งหมดหรือบางส่วนแก่เอกชนได้ โดยผู้รับสัมปทานต้องมีคุณสมบัติและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด และให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ได้จัดสร้างหรือจัดหามาตามสัญญาสัมปทานตกเป็นของรัฐ กรณีการดำเนินการตามสัมปทานจำเป็นต้องได้มาหรือต้องใช้อสังหาริมทรัพย์ ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนหรือการจัดหาอสังหาริมทรัพย์เพื่อกิจการขนส่งมวลชน แล้วแต่กรณี โดยผู้รับสัมปทานออกค่าใช้จ่ายและค่าทดแทน และให้กรรมสิทธิ์หรือสิทธิการใช้ในอสังหาริมทรัพย์ตกเป็นของรัฐ (มาตรา ๔๓ – มาตรา ๔๗ และมาตรา ๕๔)

การโอนสัมปทานจะกระทำได้อีกเมื่อคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่ามิเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่การให้บริการประชาชน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา ๔๘ และมาตรา ๕๐)

คณะกรรมการอาจพิจารณาให้เพิกถอนสัมปทานได้เมื่อมีเหตุตามที่กำหนดเกิดขึ้น ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อรักษาประโยชน์สาธารณะ คณะรัฐมนตรีอาจมีมติให้ผู้รับสัมปทานกระทำการหรือแก้ไขการใด หรือเพิกถอนสัมปทานในกรณีที่มีเหตุสำคัญอันอาจหลีกเลี่ยงได้ (มาตรา ๕๑ – มาตรา ๕๓)

๕. คนโดยสาร

คนโดยสารต้องชำระค่าโดยสารตามที่คณะกรรมการประกาศ คนโดยสารหรือบุคคลอื่นที่อยู่ในเขตระบบรถไฟฟ้าต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน การรักษาความสงบเรียบร้อย ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเขตระบบรถไฟฟ้า ในกรณีได้รับความเดือดร้อนจากการดำเนินกิจการของ รฟม. หรือผู้รับสัมปทาน ให้มีสิทธิร้องเรียนต่อคณะกรรมการ (มาตรา ๕๗ มาตรา ๖๐ และมาตรา ๖๒)

รฟม. ต้องจัดให้มีการประกันความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิตและร่างกายของคนโดยสาร มีหน้าที่จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนโดยสาร กำหนดมาตรการใดๆ เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยแก่คนโดยสารและบุคคลอื่นที่อยู่ในเขตระบบรถไฟฟ้า ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา ๕๘ มาตรา ๕๙ มาตรา ๖๑ และมาตรา ๖๓)

๖. การเงิน การบัญชี และการตรวจสอบ

ให้ รฟม. จัดทำงบประมาณประจำปีโดยแยกเป็นงบลงทุนและงบทำการ รายได้ที่ รฟม. ได้รับจากการดำเนินการให้ปีหนึ่งๆ ให้ตกเป็นของ รฟม. สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน โดยเมื่อหักรายจ่ายสำหรับการดำเนินงานแล้วเหลือเท่าใดให้นำส่งเป็นรายได้ของรัฐ (มาตรา ๖๔ และมาตรา ๖๕)

ให้ รฟม. วางและรักษาไว้ซึ่งระบบการบัญชีที่เหมาะสมแก่กิจการสาธารณูปโภค จัดทำงบดุลบัญชีทำการ และบัญชีกำไรขาดทุนส่งผู้สอบบัญชีภายใน ๑๒๐ วันนับแต่วันสิ้นปีบัญชี ให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้สอบบัญชีและทำการตรวจรับรองบัญชีและการเงินของ รฟม. (มาตรา ๖๗ – มาตรา ๖๙)

๗. การกำกับและควบคุม

ให้รัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่กำกับโดยทั่วไปซึ่งกิจการของ รฟม. และให้ รฟม. ทำรายงานผลงานในปีที่ล่วงมาแล้วและคำชี้แจงเกี่ยวกับนโยบายของคณะกรรมการ โครงการและแผนงานที่จะทำในภายหน้าเสนอคณะรัฐมนตรีปีละครั้ง ในกรณีที่ รฟม. จะต้องเสนอเรื่องไปยังคณะรัฐมนตรีให้นำเรื่องเสนอรัฐมนตรีเพื่อเสนอไปยังคณะรัฐมนตรี (มาตรา ๗๒ – มาตรา ๗๔)

กำหนดประเภทกิจการที่ รฟม. ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีก่อนจึงจะดำเนินการได้ (มาตรา ๗๕)

๘. บทกำหนดโทษ

กำหนดโทษทางอาญา สำหรับผู้ที่ขัดขวางการกระทำของ รฟม. หรือพนักงาน หรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงาน ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ผู้ที่กระทำการใดหรือไม่กระทำการใด ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ (มาตรา ๗๖ – มาตรา ๘๗)

๙. บทเฉพาะกาล

กำหนดบทเฉพาะกาล เพื่อโอนบรรดากิจการ เงิน ทรัพย์สิน สิทธิ หนี้ ความรับผิดชอบ งบประมาณ ตลอดจนพนักงานและลูกจ้าง ขององค์การรถไฟฟ้ามหานคร เป็นของ รฟม. และให้บรรดาข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง หรือประกาศใดๆ ขององค์การรถไฟฟ้ามหานครซึ่งใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ คงใช้บังคับได้ต่อไปเพียงเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา ๘๘ – มาตรา ๙๓)

ง. ผู้รักษาการตามกฎหมาย

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

จ. การบังคับใช้กฎหมาย

พระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๓ โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๓

หมายเหตุ : คำอธิบายนี้มีขึ้นเพื่อประโยชน์ในการเข้าใจสาระสำคัญของกฎหมายเท่านั้น ส่วนการจะปฏิบัติตามกฎหมายให้เป็นไปอย่างถูกต้องนั้น ประชาชนจะต้องศึกษา ทำความเข้าใจ ตรวจสอบ และยึดถือตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญ
